Младински (не)еднакви можности и потреби

Истражување за предизвиците и потребите на младите според големината на местото на живеење

ИМПРЕСУМ

Издавач
Здружение на граѓани – Младински образовен форум
ул. „Дренак" бр. 34 а, 1000 Скопје
Тел: +389 2 31 39 692
www.mof.mk
info@mof.mk

За издавачот
Димитар Низамовски, извршен директор

Авторка
Наташа Станојковска Трајковска

Уредници
Петар Барлаковски
Стефани Спировска

Лектор
Дениз Тесторидес

Графички уредник
Панде Ефтимов

Година на издавање
2021

Овој документ е резултат на истражување спроведено во рамки на проектот „Квалитетни образовни политики и можности за младите" и овозможено со финансиска поддршка на ФОО-Македонија

„Содржината е единствена одговорност на авторите и на грантистот, и на ниту еден начин не може да се смета дека ги изразува гледиштата и ставовите на Фондацијата Отворено општество – Македонија.

ВОВЕД

Истражувањето „Младински (не)еднакви можности и потреби“, изработено од страна на Младински образовен форум (МОФ) во рамки на проектот Квалитетни образовни политики и можности за младите, поддржан од Фондацијата Отворено општество – Македонија, претставува документ во кој детално може да се увидат предизвиците, проблемите и перцепциите на младите во државата во врска со животниот стандард, образованието, културата, забавата и спортот, младинското учество, како и други прашања кои се од интерес за младите.

Она што го разликува ова истражување од останатите изработени истражувања поврзани со младите и нивниот животен стандард е тоа што истражувањето, меѓу другото, цели и да ги детектира клучните разлики во перцепциите на младите за специфичните области во зависност од големината на нивното место на живеење. Со ова, читателите, јавноста, но уште поважно надлежните институции – централни и локални – ќе имаат детален увид во клучните проблеми и предизвици со кои се сочуваат младите во сите 8 плански региони во државата, но дотолку повеќе и ќе имаат детална слика за разликите меѓу младите во зависност од големината на нивното место на живеење, односно разликите меѓу младите коишто живеат во урбани и оние коишто живеат во рурални средини.

Имајќи ги предвид наодите, институциите како и другите засегнати страни ќе можат да креираат политики кои ќе бидат специфично насочени и креирани по мерка на младите во зависност од нивното место на живеење што ќе доведе до нивно поголемо задоволство од животниот стандард, образованието, културата, забавата и спортот, како и за други прашања од интерес за младите.

МЕТОДОЛОГИЈА И ПРИМЕРОК НА ИСТРАЖУВАЊЕТО

Поради пандемијата предизвикана од КОВИД-19, истражувањето се спроведе преку онлајн формат во текот на летниот распуст со таргетирање на млади од сите возрасни категории, како и млади од различни подгрупи (етнички, религиски, според сексуална определеност, јазик на настава и сл.) Ова истовремено претставуваше и едно од ограничувањата на истражувањето. Покрај канцелариско истражување на националната легислатива поврзана за младите, за потребите на истражувањето се користеше мултиметодска триангулација, квантитативен метод при обработка на податоците добиени со онлајн анкетата (прашалникот) во Google формат, како и квалитативен метод при обработка на податоците добиени со двете фокус групи.

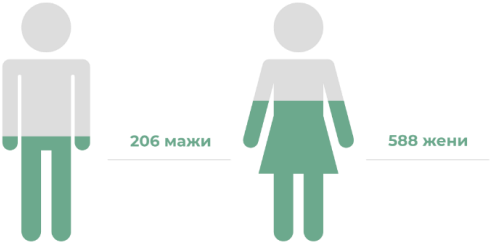

Приказ бр. 1: Родова структура на испитаници

Истражувањето опфати случаен примерок од 820 млади лица на возраст од 15 до 29 години кои доаѓаат од различни позадини од осумте плански региони на Република Северна Македонија и кои го одговорија онлајн прашалникот. Од вкупниот број испитаници 588 (или 71 %) се жени/девојки, 206 се мажи, додека 11 од нив претпочитаат да не одговорат на ова прашање. Испитаниците се поделени на 3 групи, една на возраст од 15 до 19 години (30,56 %), втора на возраст од 20 до 24 години (41,17 %) и трета на возраст од 25 до 29 години (28,26 %). Просечната возраст на примерокот

изнесува 22 години (M = 21,92). Најголем број од испитаниците се со завршено задолжително основно и средно образование, а речиси половина од примерокот (или 47 %) имаат комплетирано средно образование. Најголем процент од испитаниците се студенти (39 %), вработени (26 %), додека 23 % се средношколци. Во однос на местото на живеење, 21,76 % од испитаниците живеат во помали населени места до 5.000 жители (3,12 % во места до 300 жители, 3,73 % до 800 жители, 3,98 % до 1.000 жители и 9,26 % во места од 1.000 до 5.000 жители). Потоа, 9,26 % од испитаниците живеат во места до 10.000 жители, 28,82 % во места до 50.000 жители, 25,22 % во места до 100.000 жители и 14,80 % во големи места/градови над 100.000 жители.

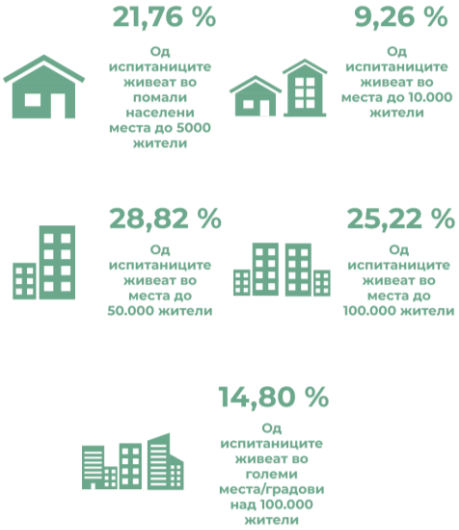

Приказ бр. 2: Место на живеење на испитаниците

ГЛАВНИ НАОДИ

Млади и животен стандард

Испитаниците имаа можност на скала од 1 до 5 (каде 1 значи најмалку задоволен, а 5 најмногу задоволен) да оценат колку се задоволни од својот животен стандард во моментот. Просечната оцена што ја дадоа испитаниците за квалитетот на живот изнесува M = 3,29. Сепак, кога станува збор за животниот стандард во изминатите три години, за најголем процент од испитаниците (36 %) останал ист.

Во насока на задоволството од животниот стандард, интересно е да се спомене дека најмладите, оние на возраст од 15 до 19 години, се најзадоволни од квалитетот на животот.

Младите од 15-19 години се најзадоволни од квалитетот на живот.

Возраст	Средна вредност
15 – 19	3,63
20 – 24	3,11
25 – 29	3,18
Вкупно	3,29

Табела бр. 1: Задоволство од квалитетот на живот во зависност од возраста

Што се однесува до задоволството од животниот стандард според планските региони во државата, најзадоволни од квалитетот на живот се младите од Вардарскиот регион (3,53), а најмалку задоволни се оние од Југоисточниот регион (3,16). Исто така, може да се забележи дека според големината на местото на живеење најзадоволни од квалитетот на живот се младите кои живеат во градови со од 50.000 до 100.000 жители, а најмалку задоволни се оние со 301 до 800, односно од 1.011 до 5.000 жители.

Место на живеење според број на жители	Средна вредност
1 – 300	3,32
301 – 800	3,09
801 – 1.000	3,12
1.001 – 5.000	3,07
5.001 – 10.000	3,26
10.001 – 50.000	3,32
50.001 – 100.000	3,41
над 100.000	3,26
Вкупно	3,28

Табела бр. 2: Задоволство на младите според големината на постојаното место на живеење

Во однос на специфични општини, најзадоволни се младите кои живеат во Свети Николе, а најмалку задоволни се младите од Гази Баба и Битола.

Финално, повеќе од една четвртина од испитаниците, или 27 %, сметаат дека квалитетот на живот им е влошен (19 %) или влошен во голема мера (8 %), 36 % сметаат дека немаат промена, а 30 % гледаат подобрување на животниот стандард, додека, пак, 7 % гледаат подобрување во голема мера.

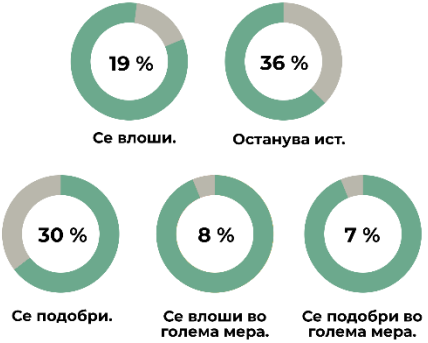

Приказ бр. 3: Процена на квалитетот на животниот стандард на испитаниците во изминатите три години

Испитаниците имаа можност на скала од 1 до 5 да проценат колку се задоволни во однос на шест важни сегменти за младите (приходи, работен статус, образование и обука, здравствена заштита, домување и квалитет на живот). Од ова увидовме дека тие се најзадоволни од домувањето, а најмалку задоволни се од работниот статус и приходите. Кога станува збор за приходите, најзадоволни се најмладите веројатно затоа што сѐ уште извор на приход им е семејниот буџет. Образованието, здравството, домувањето и квалитетот на живот се домени од кои повторно најмногу се

задоволни најмладите. Веројатно ова се должи на периодот од животот кога сè уште живеат во заедница со родителите и ја имаат нивната поддршка.

Приказ бр. 4: Аритметичка средина на задоволство на испитаниците од условите во шест домени

Од друга страна, пак, од работниот статус најзадоволни се највозрасната група, веројатно затоа што таа е целна група која веќе работи, има свои приходи и придонесува кон семејниот буџет. Во однос на родовата структура, мажите се најзадоволни од работниот статус, жените од образованието и квалитетот на живот, а оние кои не сакаат да се изјаснат според род, најзадоволни се од приходите, здравствената заштита и домувањето. Интересно е да се спомене е дека се утврди позитивна корелација меѓу степенот на образование на родителите со очекувањата на младите, па колку е степенот на образованието на родителите повисок, толку младите имаат повисоки очекувања, односно сметаат дека државата прави помалку за одредени целни групи. Младите чии татковци имаат повисоко образование, во поголема мера сметаат дека усвоиле компетенции во текот на образованието кои ќе им помогнат при вработување.

Според големината на местото на живеење, најмалку задоволни од работниот статус и квалитетот на живот се оние кои живеат во места од 1 до 300 жители, од здравството најмалку се задоволни оние кои живеат во места од 301 до 800 жители, од приходите најмалку задоволни се оние кои живеат во населени места со од 1.001 до 5.000 жители, од образованието и домувањето најмалку задоволни се оние

кои живеат во места над 100.000. Овие податоци ни сугерираат дека можностите за работа и приходи, пристапот до здравствени услуги и квалитетот на живот се многу помали за младите од малите места и руралните средини за разлика од нивните врсници од поголемите места и градови. Со цел да се утврди кои групи се најзадоволни од домувањето, пресметани се аритметички средини кои ни покажуваат дека младите кои живеат во населени места со од 50.001 до 100.000 жители се најзадоволни од домувањето, а оние во населени места од 1.001 до 5.000 жители се најмалку задоволни.

Место на живеење според број на жители	Средна вредност
1 – 300	3,6957
301 – 800	3,5333
801 – 1.000	3,5000
1.001 – 5.000	3,3810
5.001 – 10.000	3,6338
10.001 – 50.000	3,8072
50.001 – 100.000	3,8821
над 100.000	3,4825
Вкупно	3,6896

Табела бр. 3: Задоволството од домувањето според големината на местото на живеење

Што се однесува до работниот статус, најзадоволни се младите од Скопскиот регион (2,55), а најмалку задоволни оние од Полошкиот регион (2,2). И машките и женските испитаници подеднакво сметаат дека животниот стандард во најголема мера зависи од поддршката од родителите. Ваквите наоди сугерираат на голема зависност на младите од нивните родители и неминовно го наметнуваат прашањето за младинската независност (да живеат во свој дом, да имаат своја работа и приходи итн...), како и прашањето што треба/може државата да направи за да им помогне на младите да го постигнат тоа. Испитаниците кои живеат во населени места со од 801 до 1.000 жители во најмала мера сметаат дека степенот на образование и знаењата, способностите и вештините придонесуваат за животниот стандард, додека оние кои живеат во населени места со од 10.001 до 50.000 жители во најголема мера сметаат дека степенот на образование и знаењата, способностите и вештините во најголема мера придонесуваат за животниот стандард.

Високи 56,8 % од испитаниците сметаат дека државата не придонесува за младите кои живеат во неразвиени рурални средини, 61,4 % од испитаниците сметаат дека државата не придонесува за младите кои живеат во сиромаштија и 56,9 % од испитаниците сметаат дека државата не придонесува за младите кои се со атипичен развој, односно за лица со попреченост.

Приказ бр. 5: Перцепција за поддршката од државата на граѓани кои живеат под ризик

Придонесува ли државата за младите кои:	Да	Делумно	Не	Не знам
Живеат во сиромаштија	8,8 %	25,3 %	61,4 %	4,3 %
Се млади со атипичен развој (лица со попреченост)	7,2 %	27, 3 %	56,9 %	8,4 %
Се млади кои живеат во згрижувачки семејства или домови	7,5 %	24,9 %	55,6 %	11,8 %
Се млади со хронични заболувања и/или ретки болести	5,8 %	27,4 %	54,6 %	12 %
Живеат во поправни домови / издржуваат казна во поправни домови	6,1 %	20,4 %	52 %	21,3 %
Поминуваат долго време во болница заради специфична здравствена состојба	7,4 %	22,6 %	57,8 %	18 %
Живеат во неразвиени рурални средини	8,9 %	23,7 %	56,8 %	10,3 %

Табела бр. 4: Перцепција за поддршката од државата на граѓани кои живеат под ризик

Образование

Кога се работи за образовниот систем, како најпозитивени аспекти младите ја истакнуваат можноста за образование на мајчин јазик, за изборни предмети по свој интерес и за можности за воннаставни активности. Во исто време, како најнегативни аспекти ги истакнуваат техничката опременост и соодветните ресурси за настава и учење, организираната квалитетна практична настава и квалитетни учебници и други ресурси за учење.

Приказ бр. 6: Три најпозитивни работи во нашиот образовен систем според испитаниците

Висок процент, односно 38,3 % од испитаниците сметаат дека наставниците не се доволно квалитетни. Во прилог на ова е и исказот на еден од испитаниците кој смета дека врз нашиот образовен систем влијае и партизацијата на наставниците. Интересно е дека најголем број од испитаниците не би избрале гимназиско образование наместо стручно, дури и доколку можноста за вклучување на гимназиско образование е присутна во местото на живеење, додека пак 60 % од испитаниците, доколку би имале финансии, би отишле да учат/студираат на друго место. Дел од одговорите во фокус групите се во насока „Сметам дека стручното образование е многу подобар избор од гимназиското образование".

Фактори кои играат улога во изборот на образование на младите	Да	Делумно	Не	Не знам, не можам да проценам
Пристапот до образование на мајчин јазик одигра клучна улога во изборот на моето образование	44,7 %	20,7 %	28,4 %	6,2 %
Пристапот до образование на мајчин јазик влијае врз академскиот успех	46,2 %	27,6 %	19,4 %	6,8 %
Изборот на моето образование зависеше од достапната образовна понуда во моето место на живеење (гимназиско или средно стручно)	50,3 %	19,5 %	26,8 %	3,2 %
Би избрал/а гимназиско образование наместо стручно да имав можност за таков избор во моето место на живеење	22,9%	13,5 %	51,9 %	11,5 %
Би избрал/а стручно наместо гимназиско образование да имав можност да ја изберам струката која ја сакам во моето место на живеење	37,8 %	14,6 %	34,3 %	13,1 %
Финансиските можности во семејството влијаеја врз мојот избор на училиште/факултет	35,4 %	18,2 %	44,2 %	2 %
Доколку имам финансиски можности би патувал/а до друго место за да учам тоа што сакам	62,7 %	15,7 %	16,5 %	4,9 %

Табела бр. 5: Фактори кои играат улога во изборот на образованието на младите

Во однос на дополнителните фактори кои играат улога при изборот на образование на младите, 37,8 % од испитаниците одговориле дека би избрале стручно наместо гимназиско образование кога би имале можност да ја изберат струката што ја сакаат во нивното место на живеење, 50,3 % од испитаниците одговориле дека изборот на нивното образование зависел од достапната образовна понуда во нивното место на живеење (гимназиско или средно стручно), додека, пак, 46,2 % сметаат дека пристапот до образование на мајчин јазик влијае врз академскиот успех. Со ставот дека пристапот до образование на мајчин јазик влијае врз академскиот успех најмногу се согласуваат испитаниците кои живеат во населени места со од 1.001 до 5.000 жители, а најмалку оние кои живеат во места од 10.001 до 50.000 жители.

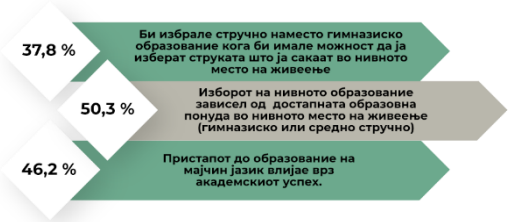

Приказ бр. 6: Дополнителни фактори кои играат улога при изборот на образование на младите

Погледнато по региони, младите од Југозападниот регион сметаат дека изборот на образованието во најголема мера зависел од достапната образовна понуда во местото на живеење, додека пак младите од Југоисточниот регион во најголема мера би избрале стручно наместо гимназиско образование доколку имале можност да ја изберат струката што ја сакаат во местото на живеење.

Испитаниците имаа можност да проценат и во која мера се согласуваат со искази кои се однесуваат на идната, а се поврзани со претходното образование кое го стекнале.

Согласно големината на местото на живееење, младите од поголемите места на живееење имаат поголеми можности за посетување практична настава (некаква форма на организирани практични часови како дел од твоето формално средно и/или факултетско образование), за разлика од оние кои живеат во места со од 801 до 1.000 жители.

Дури 56 % од младите немаат можности за надградување понудени од општините, како на пример бесплатни обуки, курсеви и обуки што не се во програмата на формалното образование, т.е. не се дел од редовната настава на училиште или факултет.

Високи 53,3 % одговориле дека имаат можност за изучување на странски јазици. Алармантен е податокот дека само 13,4 % млади имаат можност да се вклучат во програми за одвикнување од зависности доколку имаат потреба во своето место на живееење.

Можности кои ги нудат општините	Да	Делумно	Не
Можности за посета на практична настава (некаква форма на организирани практични часови како дел од твоето формално средно и/или факултетско образование?	27,8 %	38,5 %	33,8 %
Можности за некаков вид организирана волонтерска работа во рамките на вашето училиште/факултет со активности внатре или надвор од училиштето/факултетот?	28,1 %	34,8 %	37,1 %
Можности за младинска работа?	23,1 %	39 %	37,7 %
Можности за бесплатна обука, курсеви и обуки што не се во програмата на формалното образование, т.е. тие не се дел од редовната настава на училиште или факултет.	16,6 %	27,3 %	56 %
Можности за изучување курсеви за странски јазици, компјутери	53,3 %	26,5 %	20,1 %
Можности за ученичка и/или студентска размена со млади од други краеви од државата и од други држави	37,6 %	29, 2 %	33 %
Можности за учество во програми за одвикнување од зависности	13,4 %	26 %	60, 4 %
Можности за психосоцијална поддршка во училиште или надвор	37,6 %	29,2 %	33 %

Табела бр. 6: Перцепција на испитаниците за можностите кои ги нудат општините во кои живеат

Согласно големината на местото на живееење, младите од поголемите места на живееење имаат поголеми можности за посета на практична настава (некаква форма на организирани практични часови како дел од твоето формално средно и/или факултетско образование), за разлика од оние кои живеат во места со од 801 до 1.000 жители. Можности за некаков вид организирана волонтерска работа во рамките на училиште/факултет со активности во или надвор од училиштето/факултетот се најмалку достапни за оние кои живеат во места од 1.001 до 5.000 жители, исто како и можноста за младинска работа.

Култура, забава и спорт

На скала од 1 до 4, младите со просечна оцена 2,23 го оценија задоволството од можностите за културни активности во местото на живеење. Па така 3,2 отсто немаат пристап до ниедна од понудените активности во прашалникот (кино, театар, концертна сала, балет, уметничка галерија), а само 25,5 отсто имаат пристап до балет. Најдостапна содржина од областа на културата на младите им е театарот, па така 68,8 отсто од испитаниците се определиле за овој избор. На сакала од 1 до 4, младите со оцена 2,69 го оценија задоволството од можностите за спорт и рекреација во местото на живеење.

Приказ бр. 7: Можности за посета на настани од областа на културата

Ако направиме споредба меѓу задоволството од можностите за културни активности, забава и спорт и рекреација за младите во локалното место на живеење, евидентно е дека младите се најзадоволни од можностите за спорт и рекреација. Во однос на големината на местото на живеење, најмалку задоволни од

можностите за културни активности се оние кои живеат во места со од 1.001 до 5.000 лица, а најзадоволни се оние кои живеат во населени места со над 100.000 лица. Кога станува збор за задоволството од можности за спорт и рекреација, најнезадоволни се оние кои живеат во населени места со од 1 до 300 лица, а најзадоволни оние со 10.001 до 50.000 лица.

Во однос на мерените димензии по региони, младите од Скопскиот регион се најзадоволни од можностите за култура, забава, спорт и рекреација. Интересно е дека од одговорите на младите може да забележиме дека спортот, спортските активности и чистиот воздух им се од голема важност и меѓу приоритетите. Следејќи го трендот кој го наметна брзото темпо на живеење и постојаните информации кои ни укажуваат на потребата за грижа за нашето физичко и ментално здравје, младите го истакнуваат спортот како најпотребен во нивното секојдневие. Наодите од фокус групите укажуваат на малиот број културни активности во помалите градови, како и нееднаква застапеност на содржини во различните населби на Скопје. Кога станува збор за задоволство од можностите за културни настани, забава и спорт и рекреација, младите на возраст од 15 до 19 години се најзадоволни од можностите кои им се нудат.

Возраст		Култура	Забава	Спорт
15 – 19	Просек	2,4737	2,5459	2,7489
	Број	228	229	227
20 - 24	Просек	2,1446	2,3292	2,5815
	Број	325	325	325
25 - 29	Просек	2,1532	2,3665	2,5225
	Број	222	221	222
Вкупно:	Просек	2,2439	2,4039	2,6137
	Број	775	775	774

Табела бр. 7: Задоволство од содржини од областа на култура, забава и спорт

Младинско учество

Само 38 од младите (помалку од 5 % од испитаниците во ова истражување) во последните 6/12 месеци биле консултирани од локалните власти во врска со креирање на некоја политика во заедницата во која живеат. Најголем дел од овие млади (18 %) учествувале во процес на создавање на локалните младински совети, а 17 % биле консултирани за собирање ѓубре и отстранување на диви депонии. Позитивно е тоа што младите сметаат дека локалните младински совети можат ефективно да ги застапуваат интересите и потребите на младите, па така на скала од 1 до 4, просечната оцена на оваа ефективност е 2,55.

Приказ бр. 8: Можности на младите за носење одлуки

Сепак, најголем процент (35,1 %) од оние кои не би се вклучиле во локалните младински совети, тоа би го направиле од причина што не ги интересира политика на локално ниво. Не е многу помал процентот (31 %) и на оние кои сметаат дека учеството би било симболично и со својата партиципација нема да придонесат за никаква реална промена.

Приказ бр. 9: Причини за инертност на младите на локално ниво

Други прашања од интерес на младите

Младите како најприоритетни области ги издвоија: слободното движење и патување, квалитетното образование, континуираната надоградба, вработувањето и економската независност. На скала од 1 до 3, младите го оцениле политичкото учество како најмалку приоритетно, односно со просечна оценка од 1,61.

Квалитетно образование согласно моите желби и интереси	2,82
Континуирано надградување на моите знаења и вештини	2,82
Вработување	2,84
Напредување во професијата	2,83
Решавање на станбеното прашање	2,66
Економска независност	2,82
Младите да прават што сакаат и што им е важно	2,56
Политичко учество	1,61
Забава, рекреација и активен одмор	2,77
Активно учество во општествениот живот	2,50
Слободно движење и патување	2,86

Табела бр. 8: Области кои се приоритетни за младите

Испитаниците имаа можност и да ги оценат на скала од 1 до 5 и прашањата кои предизвикуваат незадоволство кај младите. Тврдењето „многу млади луѓе ја гледаат својата иднина надвор од државата" е оценето со висока просечна оцена од 4,55, додека пак тврдењето „младите немаат можност да ги реализираат своите потенцијали во државата" е исто така оценето со просечна оцена од 4,27.

Младите во нашата држава се економски зависни од семејството подолг период	4,13
Тешко е да се биде млад човек од маргинализирана заедница во нашата држава (млади со попреченост, млади Роми и од други малцински заедници, млади припадници на ЛГБТ заедницата, млади кои злоупотребуваат дроги итн.)	3,92
Младите не се чувствуваат како носители на демократските промени во државата	4,13
Многу млади луѓе ја гледаат својата иднина надвор од државата	4,55
Младите немаат можност да ги реализираат своите потенцијали во државата	4,27
Мотивите на младите за учество во политичките партии не се базира на доволно познавање на идеологијата, туку на можност за добивање лични бенефиции	4,22
Планирам да заминам од Северна Македонија во следните 1-2 години	3,41

Табела бр. 9: Прашања кои предизвикуваат незадоволство кај младите

Во однос на големината на место на живеење, младите кои живеат во населени места со над 100.000 жители во најголема мера сметаат дека младите во нашата држава се економски зависни од семејството подолг период и дека мотивите на младите за учество во политичките партии не се базира на доволно познавање на идеологијата, туку на можност за добивање лични бенефиции. Наодите нè упатуваат на тоа дека младите од малите/рурални места не се чувствуваат како носители на демократските промени во државата, дека многу млади ја гледаат својата иднина надвор од државата и дека поради неможност да ги реализираат своите потенцијали, веројатно и самите планираат да заминат од државата во следните една-две години. Ова се надоврзува на нивните перцепции и ставови поврзани со помалите можности за работа и остварување приходи, пристапот до здравствени услуги, финансиска зависност од родителите, неучество во локални и др. младински политики. Повторно е евидентна малата доза на песимизам и неверување во системот каде младите сметаат дека е потешко човек да најде работа ако тој/таа или неговото/нејзиното семејство нема врски, како и дека полесно е човек да најде работа ако потекнува од богато семејство. Младите сметаат и дека е полесно да се најде работа надвор од земјата, а низок процент од нив веруваат дека најдобрите работни места во државата се во јавниот сектор.

ПРЕПОРАКИ

Општи препораки

Младинските политики треба да се адаптирани на локалниот контекст и да се скроени според проблемите, потребите и барањата на младите од специфичниот регион и според местото на живеење за кои тие се носат.

Честопати надлежните институции, особено оние на централната власт, ги третираат младите како хомогена демографска група, група со исти потреби, проблеми и предизвици, креирајќи општи генерални политики кои најчесто не ја задоволуваат целта поради која е направена односната политика. Она што го покажа ова истражување е дека младите, и покрај тоа што се сметаат за одделна демографска група, сепак се една хетерогена целина, односно дека младиот човек што живее во помало населено место (урбано или рурално) има потреби и проблеми поразлични од тие на младиот човек кој живее во место со поголем број жители. Истото се однесува и во однос на планските региони во државата – и тука младите се разликуваат во однос на проблемите и предизвиците со кои се соочуваат, иако постојат некои генерални проблеми што ги делат – како што се, на пример, квалитетот на образование и економската стабилност и независност. Оттука, надлежните институции – и централни и локални – при процесот на креирање политики наменети за млади треба да ги имаат предвид овие информации, односно тие треба да се креираат политики кои ќе бидат адаптирани на локалниот контекст, односно политики кои ќе бидат во согласност со проблемите, барањата и предизвиците на младите во специфичниот регион и местото на живеење со цел да се овозможи максимален можен развој на младите и целосно искористување на нивниот потенцијал. Ова е од исклучителна важност поради тоа што е важно на секој млад човек да му се даде еднаква шанса за развој и напредок без разлика на неговото место на живеење, независно дали е урбано или рурално, мало или големо.

Појдовни точки за дефинирање на препораките се клучните наоди од спроведеното истражување, а препораките кои следат се поделени во 6 категории согласно институциите на кои најмногу се однесуваат. Секој сет препораки е директно поврзан со резултатите, односно со проблемите кои ги нотира ова истражување, а за подобрување на состојбите потребни се крос-секторска работа и координирање на имплементацијата на политиките чие донесување зависи од повеќе актери.

Специфични препораки:

Препораки кои се однесуваат на Министерството за труд и социјална политика

Креирање економски и социјални политики специфично насочени кон помалку населените места, имајќи го предвид фактот дека младите кои живеат во овие места се најмалку задоволни од животниот стандард (во соработка со Министерството за финансии и Министерство за економија).

Креирање политики наменети за специфични групи на млади, како што се младите кои живеат во сиромаштија, во неразвиените рурални средини, како и младите коишто се со атипичен развој, односно млади со попреченост со цел подобрување на нивниот животен стандард (во соработка со Министерството за финансии и Министерство за економија).

Воведување функционални механизми за поддршка на млади кои се жртви на семејно и/или врсничко насилство, млади кои се борат со зависности и сл.

Креирање сеопфатни и специфично насочени економски политики кон младите со цел нивно поголемо вработување и креирање на поголема економска независност (во соработка со Агенцијата за млади и спорт).

Усвојување рамка за функционални социјални претпријатија за вработување на ранливи категории млади (по примерот на Лице в лице, Покров и др. (https://sen.mk/)

Препораки кои се однесуваат на Агенцијата за млади и спорт

Креирање и имплементација на политики за млади како стратегија за млади и акциски план за млади преку кои плански и стратешки ќе се работи на одговор на младинските потреби.

Креирање политики кои ќе придонесат кон поголема слобода во движењето и мобилноста на младите.

Креирање стратегии, мерки и политики насочени кон подобрување на целокупниот животен стандард на младите со цел намалување на желбата за емиграција од државата.

Широко промовирање на младинската картичка за подобро запознавање со постојните можности за младинско вработување и нивно искористување.

Креирање можности за спорт и рекреација за младите во помалите населени места.

Усвојување и спроведување на мерки за олеснување на вработувањето од страна на државата, поврзување на бизнис-секторот и образовните институции (во соработка со Министерството за финансии и Министерството за економија).

Зголемување на видливоста и признавање на вредноста на младинската работа со акцент на нејзино промовирање.

Препораки кои се однесуваат на Министерството за образование и наука

Поголем фокус од страна на образовните власти на техничката опременост и соодветните ресурси за настава и учење во училиштата, поттикнување и организирање на квалитетна практична настава за учениците, како и овозможување на квалитетни учебници и други ресурси за учење.

Овозможување на настава на мајчиниот јазик во што повеќе училишта во местата каде што живеат заедници што зборуваат на различен јазик од оној на мнозинството во тоа населено место.

Финансиска помош и стипендии за оние ученици кои треба да патуваат до други населени места/градови за да можат да го учат/студираат тоа што примарно ги интересира.

Овозможено квалитетно кариерно советување на младите на крајот од основното и пред крајот на средното образование.

Поголемо вклучување на младите во процесите на носење одлуки, особено оние процеси што се на локално ниво и во рамки на училиштето (во соработка со единиците на локалната самоуправа).

Креирање политики и механизми кои ќе овозможат полесен пристап до средните стручни училишта за учениците кои доаѓаат од населени места со помал број жители.

Измена на Законот за средно образование каде што ќе се регулира средношколското учество на ниво на училиште и на ниво на држава.

Финализација на текстот на Законот за младински стандард и негово усвојување и имплементирање од страна на надлежните институции.

Препораки кои се однесуваат на Министерството за култура

Креирање и поддржување на „точки на културата", во рамки на младинските центри предвидени со Законот за млади и младински политики, со цел создавање на места на локално ниво во кои ќе се понудат културни активности во соработка со институциите од областа на културата од најблиските соседни големи места и градови.

Еднаква застапеност и развој на културата во сите места на државата од страна на централните власти и поддршка на културни активности наменети за сите групи млади во текот на целата година.

Отворање на културни институции (театар, кино, уметничка галерија) во помалите места со цел младите кои се од овие места да имаат лесен пристап до културните активности.

Препораки кои се однесуваат на Министерството за локална самоуправа и единиците на локалната самоуправа

Поддршка на училиштата во пристапот до меѓународни фондови и во нивната соработка со граѓанските организации.

Третирање на локалните младински совети како партнери на локалната самоуправа со цел вистинска репрезентација и учество на младите во процесот на носење политики преку редовна консултација со младите на општинско ниво при креирање на политиките.

Доследно формирање на локалните младински совети предвидени во Законот за младинско учество и младински политики со цел овозможување поголемо учество на младите во единиците на локалната самоуправа.

Поголем фокус на единиците на локалната самоуправа со мал број жители во областа на културата, во смисла на овозможување, финансирање и креирање културни активности.

Поголемо инволвирање во спроведување на образовниот процес во основните и средните училишта преку проекти за размена на добри практики со други училишта, на национално и меѓународно ниво, активности и иницијативи (во соработка со Министерството за образование и наука).

Спроведување на консултативни состаноци со бизнис-заедницата за креирање можности за инволвирање на бизнисот во спроведување на практичната настава преку преземање практиканти и вклучување на бизнисмени и менаџери со нивното искуство во спроведување на практичната настава (во соработка со Министерството за образование и наука).

Доследна примена на одредбите од Законот за младинско учество и младински политики во смисла на вработување на службеник за млади во општините како и отворање на младинските центри.

Препораки кои се однесуваат на приватниот сектор и граѓанските организации

Спроведување на информативна кампања за своето делување, мисија и активности меѓу младите во основните и средните училишта преку што ќе ја доближат младинската работа до младите (младински организации и организации за млади).

Овозможување бесплатни обуки и курсеви кои не се во програмата на формалното образование, односно во редовната настава на училиште или на факултет, со особен акцент на населените места со помал број на жители (во соработка со Министерството за образование и наука).